

Tekniska nämnden

VA-taxan 2024/2025 Bruknings- och anläggningsavgift

Förslag till beslut

- Tekniska nämnden föreslår Regionfullmäktige att besluta att VA-taxans brukningsavgift höjs med totalt 15 procent inklusive KPI (oktober 2024) och att VA-taxans anläggningsavgift höjs med 10 procent inklusive KPI (oktober 2024) avseende anläggningsavgiften. Justerad VA-taxa ska gälla från och med 2024-11-01 och gälla även för år 2025 (ingen indexering görs vid årsskiftet 2024/2025).
- Beslutet förklaras omedelbart justerat.

Sammanfattning

De omfattande investeringar som skett och sker inom vatten- och avloppsverksamheten innebär att VA-taxan behöver höjas med totalt 15 procent avseende brukningsavgiftens fasta och rörliga del. Detta för att täcka ökade kapitalkostnader, dels pga ökad internränta från 2,0% till 2,5%, dels ett stort re- och nyinvesteringsbehov. Vidare har en barriärförstärkning inhyrts i samband med reinvestering i Visby södra vattenverk. Slutligen har kostnadsökning skett generellt som en effekt av tidigare coronapandemin och pågående Ukraina krig samt att kvittblivning av farligt avfall, massahantering vid anläggningsarbeten, ska belasta driftbudgeten.

Anläggningsavgiften höjs med totalt 10 procent för att få täckning för kostnader för att finansiera VA-anläggningen för tillkommande fastigheter.

Ärendebeskrivning

Definition

Lagen om allmänna vattentjänster (LAV) reglerar såväl kommunens skyldighet som rättighet att ta ut avgifter.

Region Gotlands taxa består av två avgifter, anläggningsavgiften och brukningsavgiften.

Anläggningsavgiften är en engångsavgift som syftar till att täcka kostnaden för att finansiera VA-anläggningen för tillkommande fastigheter. Man kan se det som att man ”köper in sig” i en redan fungerande anläggning där det kontinuerligt har gjorts investeringar.

Brukningsavgiften är en periodisk avgift för drift- och underhållskostnader, kapitalkostnader för investeringar eller andra nödvändiga kostnader för att tillhandahålla vattentjänsterna som inte täcks av den allmänna anläggningen. Brukningsavgiften är uppdelad i två kostnader, en fast avgift och en rörlig avgift.

Anläggningsavgiftens nivå

Täckningsgraden för VA-utbyggnad bör vara 100%, annars ska kostnaden för utbyggnaden täckas av brukningsavgiften. Täckningsgraden har räknats fram på ett medel av kostnader för senaste 5 års VA-utbyggnad och de kommande 3 årens förväntade utbyggnad.

Täckningsgraden på Gotland 2020 (2016-2023) var 31% och för 2023 (2019-2026) är den 67-88%. Om samma antal fastigheter ansluts de kommande tre åren som de senaste fem åren uppgår täckningsgraden till 67%. Täckningsgraden ökar till 88% om alla antagna detaljplaner realiserar. Täckningsgraden de senaste åren har förbättrats, huvudsakligen för att flera investeringar är reinvesteringar som täcks av brukningsavgiften. Det har alltså blivit en bättre balans mellan förnyelse av nuvarande anläggningar och nya anläggningar. Nya områden bör inte byggas om det inte finns finansielltäckning från de nyanslutna VA-abonnenterna.

Jämför vi Gotlands anläggningsavgift med resten av Sverige för perioden 1/1-2023 till 31/12-2023 så har Gotland för typhus A (enbostadshus) plats 263 av 289 kommuner och för typhus B (flerbostadshus) plats 268 av 289 kommuner. Det är stor variation mellan kommunerna, för typhus A varierar avgiften från 44 000 kr till 410 575 kr. Nuvarande avgift för anslutning till vatten, avlopp och dagvatten är 284 863 kr.

Brukningsavgiftens nivå

Varje år sammanställer Svenskt Vatten taxestatistik som möjliggör analys av trender på nationell nivå och även hur taxan varierar mellan olika kommuner.

Omvärldsfaktorer har en stark påverkan på VA-taxorna, vilket syns tydligt i årets (2023) genomsnittliga taxehöjning på drygt 14 procent, som är nästan dubbelt så hög som året innan med genomsnitt 8 procent. Region Gotland höjde brukningsavgifterna med 14,2% per 1/1-2023 och med noll procent per 1/1-2024.

Svenskt Vatten ser ökade skillnader mellan kommunerna. Skillnaden har ökat och ligger nu på 531 procent. Även om höjningen procentuellt är hög handlar det dock fortfarande inte om någon dyr tjänst jämfört med många andra samhällsnyttigheter. Kostnaden för vatten är i nuläget 13,2 öre per liter som högst och 2,5 öre per liter som lägst. Typhus A som är enbostadshus med förbrukning på 150 m³/år är kostnaden på Gotland 7,8 öre/liter, vilket ger kommunen en plats 248 av 289 kommuner. Jämföra vi typhus B som är flerbostadshus med 15 lägenheter med förbrukning på 2 000 m³/år är kostnaden 6,8 öre/liter och Gotland ligger på plats 285 av 289 kommuner, den femte dyraste kommunen. Det är denna placering som flitigt hänvisas till i gotländska medier, ”Nils Holgersson rapporten”. Nils Holgersson-gruppen är en grupp med representanter för flera bostadsrätter. Rapporten redovisar prisnivåer och prisskillnader mellan olika kommuner för sophämtning, VA, el och fjärrvärme.

Varför kostar det olika i kommunerna. Några faktorer är antal anslutna, bebyggelsestäthet, naturlig tillgång till råvatten och tillväxt i kommunen som kräver kapacitetsutbyggnad. Med öns stora besöksstryck under sommaren så hamnar vi också i ett läge där vi har en överkapacitet i många områden under större delen av det övriga året.

Region Gotland behöver öka taxan årligen med 5-10 procent för att klara täckning av ökade kapitalkostnader i samband med investeringar för kapacitetsökning och utbyggnad av infrastruktur för tillväxt på Gotland som inte täcks av anslutningsavgifter. Därtill ska det numera läggas kostnader för det tillfälliga vattenverk i Visby som behövs efter hösten 2023 års förorening av en grundvattentäkt i Visby. Säkerhetsläget har också gjort att MSB kräver att vi skall ha kemikalier och utrustning hemma för att klara 3 månaders drift. Detta är dock endast en engångskostnad för dess uppbyggnad. Hantering av förorenade massor ska numera tas på driftbudget och den kostnaden beräknas vara ca 5 mnkr årligen för verksamheten vatten och avlopp. Förorenade massor uppstår stort sett vid varje tillfälle en ledning ska bytas ut. I jordmassor finns föroreningar som uppstår från till exempel tidigare verksamheter på platsen eller vägbeläggningar och trafik. Förnyelsetakten av vårt gamla ledningsnät år 2023 var ca 200 år till en kostnad av ca 30 mnkr. Hälften av kostnaden används till asfaltering för återställning av vägen till nyskick. Allmänt så är det ett tufft ekonomisk läge med stigande kostnader för drivmedel och insatsvaror, ökade kostnader för el-nätets infrastruktur, ökade räntor, kommande investeringar och eftersatt underhåll.

Region Gotland gör alltid en nollbudget, vilket även gäller de taxefinansierade verksamheterna. Enligt lagstiftningen ska VA-verksamheten gå plus/minus noll över en tre-års period. Därför budgeteras året oftast med en justeringspost. För året är det beräknat ett minus på 12,7 mnkr, vilket egentligen är för litet jämfört med det höga eget kapital som har uppkommit vid en tidigare ändring i taxekonstruktionen, fel redovisad anläggningsavgifter, el-bidrag och intäkter bokfört på fel sida av årsskiftet. VA:s eget kapital uppgår till plus 25,3 mnkr, och prognos efter april är lagt till 30,3 mnkr. Att höja taxan innan årsskiftet ger en ökning av intäkterna med 5-6 mkr, vilket tillsammans med det egna kapitalet gör att VA:s utgående eget kapital blir noll kronor för 2024. Delår 2 kommer att ge en bättre prognos. Efter halvårsskiftet finns risk för ett resultat på minus 40-45 mkr. Taxan behöver höjas samtidigt som investeringar måste prioriteras och driften effektiviseras.

Bedömning

Teknikförvaltningen bedömer att justering av VA-taxan behöver tidigareläggas och höjas med totalt 15 procent inklusive kommande årlig justering utifrån oktober månads KPI gällande fasta och rörliga bruksavgifter. Höjningen verkställs fr o m 2024-11-01 och kommer att gälla även för år 2025. Anläggningsavgiften höjs samtidigt med totalt 10 procent inklusive kommande årlig justering utifrån oktober månads KPI.

Höjning av de olika avgifterna finns i bilagorna. Höjning av anläggningsavgiften för typhus A blir 28 286 kr, från 284 862,83 kr till 313 349,13 kr. Höjning av bruksavgiften för typhus A blir 1 757 kr per år, från 11 716,41 kr till 13 473,49 kr.

Ovanstående höjning är exklusive Visborgs kommande exploateringsområde.

Höjning av VA-taxan ger konsekvenser för regionens egna verksamheter. Fastighetsförvaltningsavdelningen får en ökning med ungefär 2,3 milj kr årligen och den höjningen ryms inte i det beslutade internhyreshöjning för 2025.

Barn- och genusperspektiv – Behov av dricksvatten är likvärdigt för alla boende och besökare på Gotland

Landsbygdsperspektiv – Förslaget rör alla anslutna VA-abonnenter på hela Gotland och behövs för fortsatt exploatering utanför Visby och de större samhällena.

Ekonomisk konsekvensanalys – höjning av bruksavgiften ger täckning av de ökade kostnaderna, såsom kapitalkostnader och hyreskostnader för ytterligare ett nödvändigt barriärsteg i vattenproduktionen i Visby samt det ökade generella kostnadsläget för VA-verksamheten.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse teknikförvaltningen 2024-08-30

Bilaga VA-taxa

Bilaga Taxa för hämtning tillfälligt vatten

Teknikförvaltningen

Patric Ramberg
Teknisk direktör

Skickas till

Regionstyrelsen